

Бакуменко В.Д.,
д.держ.упр., професор,
проректор з наукової роботи
Академії муніципального управління

Червякова О.В.,
к.держ.упр., доцент,
кафедра менеджменту і адміністрування
Державної академії житлово-комунального господарства

Штурхецький С. В.,
к.держ.упр., докторант,
Академія муніципального управління

ВИЗНАЧЕННЯ БАЗОВИХ ЧИННИКІВ ДЛЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСІВ САМООРГАНІЗАЦІЇ В СОЦІАЛЬНИХ СИСТЕМАХ

Такі соціальні системи як держава, регіон, галузь, місто, територіальна громада є багато параметричними та дисипативними, що суттєво ускладнює розуміння процесів, які в них відбуваються, а, відтак, й управління ними. Класичним підходом до їх аналізу та синтезу є спрощення уявлення про такі системи шляхом їх моделювання. Однією з таких моделей, найбільш відомою та доступною для аналізу та синтезу, є модель циклу управління.

В роботі [1] запропоновано підхід до трактування процесів самоорганізації в соціальних системах як упорядкування динамічного хаосу, що утворюється внаслідок безперервного виконання численних циклів управління. В даній статті він отримав розвиток шляхом виявлення та аналізу чинників впливу на процеси самоорганізації на рівні окремих циклів управління та обґрунтування відповідного методологічного підходу.

Самоорганізація соціальних систем безпосередньо пов'язана з циклами управління ними. Процес циклу управління є таким, що повторюється (цикли змінюються один за іншим), безперервним (завершується один й починається інший цикл), стійким (схема циклу управління не змінюється), необхідним (немає іншого способу цілеспрямованого управління в соціальних системах), тобто таким, що має всі ознаки закономірності.

Ця закономірність фактично обумовлює синергетику соціального управління. Безліч та несинхронізованість циклів управління утворює динамічний хаос, а соціальна система внаслідок їх дії перетворюється на дисипативну, тобто таку, що постійно змінюється.

Виходячи з того, що внаслідок циклу управління в соціальній системі відбувається зміна її стану, що проявляється, насамперед, у зміні певних її показників. За основу візьмемо найпростішу і найвідомішу модель циклу управління, основними складовими якої є суб'єкт та об'єкт управління, впливи (організація прямого зв'язку суб'єкта з об'єктом управління) та моніторинг (організація зворотного зв'язку об'єкта з суб'єктом управління). Розглянемо цю модель через призму виділення найбільш загальних чинників

впливу на процеси самоорганізації в соціальних системах, що забезпечуються циклами управління (див. рис. 1).

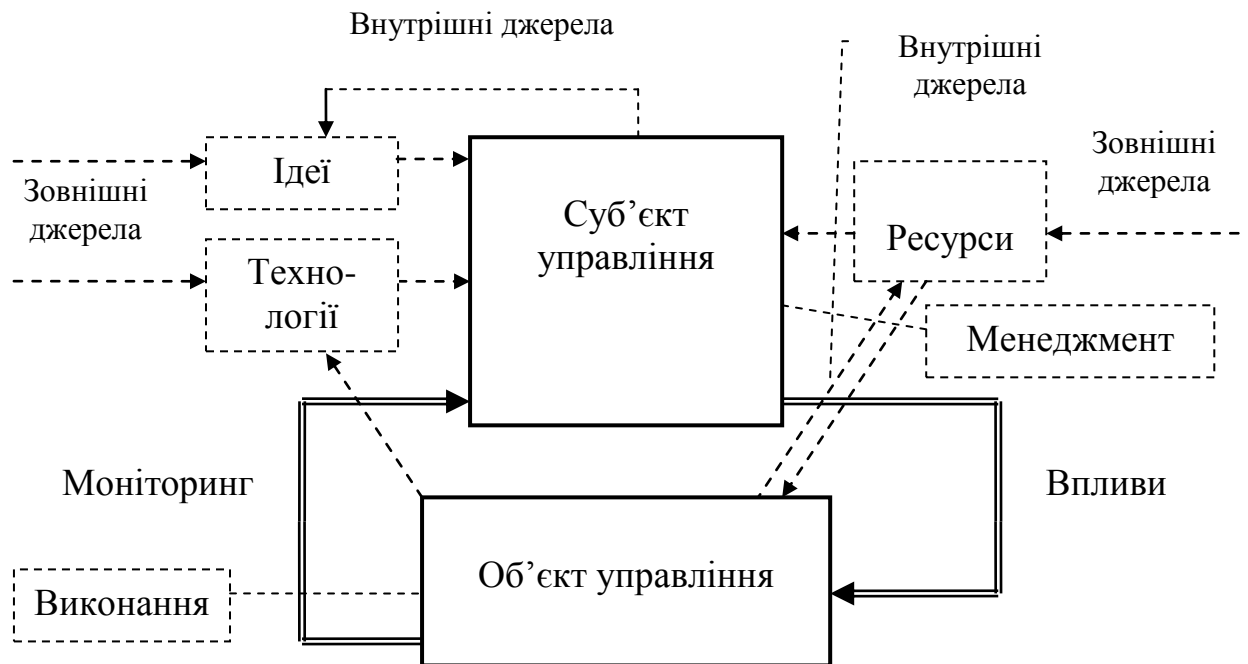
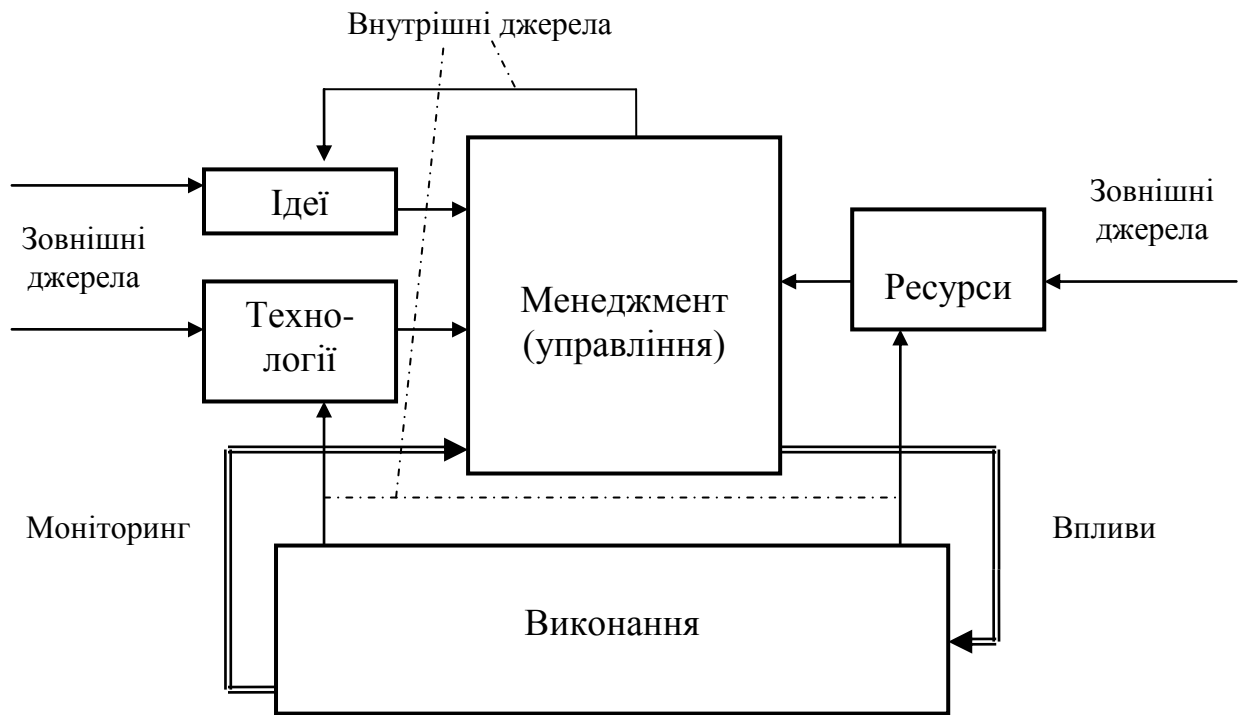

Рис. 1. Модель циклу управління з виділенням узагальнених чинників впливу на процеси самоорганізації

Такий методологічний підхід дозволяє виділити та віднести до зазначених чинників ідеї, технології, ресурси, менеджмент та виконання, а також у подальшому здійснювати аналіз реакції соціальних систем на найбільш поширені впливи, а відтак й процесів самоорганізації в них з використанням синтезованої моделі наведеної на рис. 2.

2. Модель узагальнених чинників впливу на процеси самоорганізації в соціальних системах

Звернемося до сутності виділених чинників впливу через відомі їх визначення. Ідея за визначенням, наданим у Вікіпедії, це форма духовно-пізнавального відображення певних закономірних зв'язків та відношень зовнішнього світу, спрямована на його перетворення. Під ресурсами прийнято розуміти все, що потрібно для задоволення потреб людини, в т.ч. [природні](#) і [людські ресурси](#). Менеджмент розглядається як процес управління, що складається з виконання загальних управлінських функцій планування, організації, мотивації, прийняття управлінських рішень, комунікації та контролю, та здійснюється з метою координації людських і матеріальних ресурсів, необхідних для ефективного виконання завдань. За більш широкого тлумачення це спосіб, манера спілкування з людьми; влада та мистецтво управління; особливого роду вміння та адміністративні навички. У поняття «виконання» закладено зміст дії із здійснення, приведення в життя накресленого, дорученого, необхідного [2].

Технологію у сучасному широкому значенні правомірно розуміти як цілеспрямоване системне використання будь-яких видів організованого наукового знання для досягнення самих різних практичних цілей, що дозволяє говорити не тільки про технологію виробництва, а і про технологію діяльності установи, технологію управління окремими сторонами суспільного життя або усього суспільства в цілому [3-5].

Ідеї, технології та ресурси щодо складових циклу управління можуть бути як зовнішніми, тобто такими, що утворюються поза діяльності суб'єкту та об'єкту управління, так і внутрішніми, тобто такими, що утворюються в

межах діяльності суб'єкту та об'єкту управління. В той час, як менеджмент та виконання є внутрішніми елементами цієї моделі.

Таким чином, маємо п'ять найбільш загальних чинників впливу, комбінація яких визначає стан самоорганізації соціальних систем. Це дозволяє запропонувати загальний методологічний підхід до аналізу станів самоорганізації в соціальній системі, сутність якого полягає у виділенні та аналізі рівнів впливу на неї зазначених чинників, а саме, ідей, технологій, ресурсів, менеджменту й виконання, а також у визначенні та оцінюванні відповідного стану її самоорганізації.

Висновки. В статті запропоновано та виділено п'ять найбільш загальних чинників впливу на процес самоорганізації в соціальних системах, а саме, ідей, технологій, ресурси, менеджмент й виконання. В контексті розгляду сомоорганізації соціальних систем наведено новітні моделі-підходи сучасного управління суспільним розвитком та менеджменту: модель циклу управління з виділенням узагальнених чинників впливу на процеси самоорганізації та модель узагальнених чинників впливу на процеси самоорганізації в соціальних системах.

Література:

1. Бакуменко В. Д. Прийняття рішень в державному управлінні : Навчальний посібник [у 2 ч.] / В. Д. Бакуменко // Ч. 1. Теоретико-методологічні засади. - К. : ВПЦ АМУ, 2010. – С. 71-73.
2. Ідея. Стаття у Вікіпедії [Електроний ресурс], режим доступу : <http://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%86%D0%B4%D0%B5%D1%8F>.
3. Шевченко В. Н. Философские предпосылки комплексного анализа научно-технической революции. / В. Н. Шевченко // НТР. Общетеоретические проблемы. - М. : Наука, 1976. - С.117-123.
4. Бакуменко В. Д. Формування державно-управлінських рішень: проблеми теорії, методології, практики : Моногр. / В. Д. Бакуменко // . - К.: Вид-во УАДУ, 2000. - С.156.
5. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад. : Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін. ; ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. – К. : НАДУ, 2010. – С. 704.
6. Бакуменко В. Д. Прийняття рішень в державному управлінні : Навчальний посібник [у 2 ч.] / В. Д. Бакуменко // Ч. 1. Теоретико-методологічні засади. - К. : ВПЦ АМУ, 2010. – С. 187-190..
7. Саханова А .Н. Новая парадигма государственного управления «Good Governance» : пример Японии как перспектива для стран СНГ / А. Н. Саханова // Менеджмент в России и за рубежом, №1, 2004. - [Электронный ресурс], режим доступа : <http://www.dis.ru/manag/arhiv/2004/1/4.html>.
8. Башкатов В. М. Місія державного управління та моделі демократичних змін в умовах транзитарної демократії / В. М. Башкатов // Вісник АМУ. - 2008. - № 4. – С.136-142.
9. Бакуменко В.Д. Проблемні аспекти становлення адміністративної культури в органах державної влади в Україні (за матеріалами експертного дослідження) / В. Д. Бакуменко, Ю. Г., О. П. Губа, Ю. Г. Кальниш, // Акт. пробл. держ. управ.: Зб. наук. праць Нац. академії держ. упр. при Президентіві України : Одеський регіон. ін-т держав. упр.- 2004. - № 3 (19). - С. 4-12.